

S POVODOM

dr. Davor Vidas

Kud plovi ovaj brod!?

Kud plovi ovaj brod,
kud ljude odnosi?
I da li itko zna
što more sprema?

Kud vodi ovaj put,
kojim smo krenuli?
Od svega samo znam,
povratka nema.

(Split, 1970.)

Hrvatski je sabor 20. studenoga sa 129 glasova za i šest protiv ratificirao sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije. No, osim što taj sporazum uvodi neka, za međunarodno pravo vrlo neuobičajena rješenja, on sadržava niz pravno nestandardnih i nejasnih izraza. Kako je i zbog čega sklopljen takav sporazum?

Prije dvije godine, 26. kolovoza 2007., hrvatski i slovenski premijeri Ivo Sanader i Janez Janša postigli su na Bledu načelni dogovor, tj. „suglasje da neriješena granična pitanja između dviju zemalja predaju Međunarodnom sudu u Haagu“. Za praktičnu provedbu tog dogovora bila je osnovana mješovita, hrvatsko-slovenska komisija sa zadatkom da izradi pravni okvir za iznošenje spora pred sudsko tijelo.

Dogovor je bio u skladu s Pregovaračkim okvirom EU za Hrvatsku iz 2005. po kojem će ona „granične sporove rješavati sukladno načelu mirnog rješavanja sporova u skladu s Poveljom UN-a, uključujući, ako je nužno, obveznu nadležnost Međunarodnog suda“. Nakon 15-ak godina spora to je doista postajalo nužnim. Međutim, takav je pristup nailazio na političke otpore, drastično izražene u slovenskoj blokadi hrvatskih pristupnih pregovora.

Stoga je Europski parlament, u nacrtu rezolucije od 21. siječnja 2009., od Hrvatske i Slovenije zatražio provedbu premijerskog dogovora o iznošenju graničnog spora pred Međunarodni sud u Haagu. Istog dana popodne EU-ov povjerenik za proširenje Olli Rehn doputovao je, najprije u Ljubljanu, a zatim, u kasnim večernjim satima, nenajavljen u Zagreb.

Nosio je dvjema državama prijedlog da u rješavanju spora pomogne Europska komisija – ali ne pri iznošenju spora pred Međunarodni sud, nego skretanjem rješavanja na novi kolosjek: pomoću tročlanog „vijeća mudraca“, ne nužno i pravnika. Time je provedba bleškog premijerskog dogovora efikasno zaustavljena; Slovenija je nedugo zatim jednostrano raspustila svoj dio mješovite komisije.

Nakon više rundi novih pregovora (uglavnom bez sudjelovanja pravnih stručnjaka) te uz „facilitaciju“ Ollija Rehna, postignut je 22. travnja prvi nacrt arbitražnog sporazuma. Taj je nacrt Hrvatskoj bio predstavljen kao konačni, tj. kao „uzmi ili ostavi“. Hrvatski ga je sabor 8. svibnja prihvatio bez izmjena. No, Slovenija se s tim nacrtom nije bila suglasila i predložila je svoje amandmane. Nakon toga je povjerenik Rehn izmijenio raniji „konačni“ nacrt i sastavio novu verziju, od 15. lipnja, uzimajući pritom u obzir naknadne slovenske primjedbe.

Hrvatska je isprva odbila prihvatiti tako izmijenjen nacrt. Međutim, 11. su se rujna premijeri Hrvatske i Slovenije, Jadranka Kosor i Borut Pahor, suglasili o nastavku pregovora uz pomoć EU, a hrvatsko Ministarstvo vanjskih poslova pojasnilo je da će se pregovori nastaviti na temelju Rehnova prijedloga od 15. lipnja. Rezultat je arbitražni sporazum što ga je Hrvatska na kraju, novom saborskom odlukom, prihvatila – dok je u Sloveniji ratifikacija i dandanas upitna.

Što su razlozi za takav, krajnje neuobičajen slijed događaja i što se time željelo postići? Glavni kamen spoticanja za obje strane jest odredba sporazuma koja „povezuje“ Sloveniju i otvoreno more terminom „junction to“. Svaka strana taj termin tumači na svoj način: Slovenija kao teritorijalni „izlaz“ ili „dodir“ s otvorenim morem, a Hrvatska kao tek „vezu prema“. O čemu je riječ?

Teritorijalni „izlaz“, što ga Slovenija traži, po međunarodnome pravu ostvaruje se kroz teritorijalno more, no čija širina ne može prelaziti

12 milja. Problem je upravo u tome što bi – sve kad bi (hipotetski!) cijeli Piranski/Savudrijski zaljev pripao Sloveniji – udaljenost do otvorenog mora ostala veća od 12 milja. Zato bi takvo „teritorijalno povezivanje“ bilo izravno kršenje međunarodnog prava. Jedini drugi način jest da Hrvatska odustane od dijela teritorijalnog mora što joj pripada prema međunarodnom pravu. No, sve kad bi se dio hrvatskog teritorijalnog mora pretvorio bilo u otvoreno more bilo u kondominij, pristup slovenskih brodova do otvorenog mora time se ne bi cjelovito riješio. Naime, samo ulazni smjer tog pristupa vodi kroz hrvatsko teritorijalno more, dok je izlazni smjer do otvorenog mora s druge strane osimske granice, kroz talijansko teritorijalno more. Takvo je uređenje plovidbe potvrđeno u Međunarodnoj pomorskoj organizaciji 2004., i to na suprijedlog Slovenije.

Ukratko, ostvarenje „teritorijalnog izlaza“ Slovenije na otvoreno more ne bi bilo samo protupravno nego i bespredmetno – Slovenija traži „izlaz“ ondje gdje je plovidbeni smjer uz hrvatsku obalu uređen kao „ulazni“. Izlaz je, za sve brodove, kroz talijansko teritorijalno more, a ne hrvatsko.

Isto tako, „izlazak“ Hrvatske iz „Balkana“ i njezin ulazak u EU ne vodi kroz pristajanje na politička umjesto pravnih rješenja. Unija se, naime, temelji na načelu vladavine prava. Stoga je svaki novi korak „kompromisa“ – rabi li se taj termin kao sinonim za hrvatsko odustajanje od međunarodnog prava – korak na putu udaljšavanja, a ne približavanja Uniji kao zajednici načela i vrijednosti, a ne tek interesa i profita.

Ako bi se EU iscrpljivao u potonjem, te ako bi put Hrvatske u takvu Uniju bio popločen odustajanjem od prava, pa i pristajanjem na bespredmetne zahtjeve (poput npr. „izlaza“ na otvoreno more ondje gdje je plovidbeni „ulaz“), nametnulo bi se pitanje krajnje svrhe. Naime, ako nas na dolaznom peronu Europske unije treba čekati ispunjenje njezinih temeljnih zasada poput vladavine prava i jednakosti, jesmo li i dalje na kolosijeku koji vodi onamo? Ili je brod zaplovio nekim putem na kojem se ne zna – „što more sprema“. Prema „plavom beskraju“ i „pučini sna“, gdje „taj put je tako dug, a luke nema“...

Autor je stručnjak za međunarodno pravo, direktor Odjela za pomorstvo i pravo mora u Institutu Fridtjof Nansen u Oslu

